

میدان جلوخان شمس العماره

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

دفتر
پژوهش‌های
آرشیف

مختاری طالقانی، اسکندر، ۱۳۳۵ -

میدان جلوخان شمس العماره/ اسکندر مختاری طالقانی؛ [برای] سازمان زیباسازی
شهر تهران - تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۹۷.
۴۲ ص: مصور - (تهران پژوهی؛ ۲۴)

ISBN: 978-964-379-471-2

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا

۱. میدان جلوخان شمس العماره (تهران).
۲. میدان ها - ایران - تهران.
الف. سازمان زیباسازی شهر تهران.
ب. دفتر پژوهشهای فرهنگی.
ج. عنوان.
۱۳۹۷ م ۳ ۸۹ هـ/ ۲۰۷۹ DSR
کتابخانه ملی ایران
۵۵۰۴۶۰۲

ISBN:978-964-379-471-2

سابق: ۹۷۸-۹۶۴-۳۷۹-۴۷۱

میدان جلوخان شمس العماره

● نه شته: دکتر اسکندر مختاری طالقانی

ویراستار: پروین حیدری

● طرح جلد: صفحه آرا: فریده داورزنی

شرح روی جلد: اسناد محمد معمارزاده

چاپ اول: ۱۳۹۷

همه حقوق محفوظ است. هرگونه تقلید یا استفاده از این اثر به هر شکل بدون
اجازه کتبی دفتر پژوهشهای فرهنگی ممنوع است.

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

دفتر
پژوهشهای
فرهنگی

دفتر پژوهشهای فرهنگی

تهران، خیابان کریم خان زند، خیابان ایران شهر شمالی، کوچه باقری قصرالدشتی، شماره ۵

کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۹۱۳ | تلفن: ۸۸۲۱۳۶۴ | دورنگار: ۸۸۳۰۲۴۸۵

www.iranculturalstudies.com

سازمان زیباسازی شهر تهران

میدان هفت تیر، خیابان شهید مفتاح جنوبی، نبش کوچه شیرودی، شماره ۲

تلفن: ۸۹۳۵۷۰۰۰ | نمابر: ۸۸۱۳۶۶۴

www.zibasazi.ir

فهرست مطالب

	مقدمه
۷	سیمای امروزی خیابان ناصر خسرو
۸	میدان جابر خان - سمسار العماره و ماندگاری نشانه‌های تاریخی
۱۰	سیمای خندق شرقی ارگ در نخستین نقشه‌های شهر تهران
۱۲	طرح‌های سامان‌دهی دهه ۱۳۱۰ شمسی، لازمه تداوم حیات شهری
۱۸	پرکردن خندق شرقی ارگ تهران و ایجاد معبری جدید
۱۸	شکل‌گیری عمارت شمس‌العماره در بخش شرقی مجموعه کاخ‌های سلطنتی
۱۹	ویژگی‌های عمارت شمس‌العماره و تحول در سیمای منظر شهری
۲۰	احداث خیابان ناصریه در کنار باروی ارگ
۲۲	ایجاد ورودی شرقی مجموعه کاخ‌های سلطنتی و شکل‌گیری یک مفصل شهری داخل ارگ
۳	توجه به فضاهای عمومی شهر تهران و سامان‌دهی خیابان ناصریه
۲۲	شکل‌گیری سردر ورودی به مجموعه کاخ‌های سلطنتی از داخل خیابان ناصریه
۲۶	تخریب حصار شرقی ارگ تهران برای ایجاد نماهای شهری مطلوب
۲۹	نقش ارتباطی سردر، فضاسازی و خصوصیات حجمی آن
۳۱	ایجاد میدان جلوخان شمس‌العماره در یک مفصل شهری
۳۱	شکل و سیمای میدان و خصوصیات عملکردی آن
۳۲	

- ۳۴ ■ نخستین تغییرات در قالب اشغال یک فضای شهری
- ۳۶ ■ ایجاد واگن اسبی و تقویت نقش ارتباطی خیابان ناصریه
- ۳۷ ■ حضور اتومبیل و اجرای طرح هندسی شهر تهران
- ۳۸ ■ بازتاب طرح هندسی شهر تهران در میدان جلouxان شمس‌العماره
- ۳۹ ■ سیمای کنونی میدان شمس‌العماره
- ۴۱ ■ منابع

معماری بررسی این بخش از فضاهای شهری در مرکز تاریخی تهران در سال ۱۳۷۱ شمسی با هدف شناخت گذشته بخشی از خیابان ناصر خسرو تهران در ورودی شرقی مجموعه کاخ گلستان، عمارت شمس العماره میان میدان چاهان شمس العماره را دربرمی گیرد، صورت گرفت. از نظر زمانی در این طرح حاضر بیش تر مقاطعی از تاریخ معماری و شهرسازی تهران را دربردارد که طی آن نخستین کوشش ها برای دخالت در بافت قدیم آن روز شهر در گستره ای محدود به اجرا درآمد. این گونه تغییرات در شهر قدیم، از سال ۱۲۸۲ قمری با پر کردن خندق شرقی ارگ تهران (خیابان ناصر خسرو کنونی) آغاز شد و سپس با سامان دهی میدان ارگ، تعریف و تجدید سازی خیابان باب همایون، اصلاح امتداد معبر خیابان دربانان و تجدید سازی خیابان نایب السلطنه، سامان دهی سبزه میدان، احداث میدان جدید شهر موسوم به میدان توپخانه و احداث دروازه های متعدد، این میدان و مواردی از این دست همراه شد. این دخالت ها که در ابتدا دستورات اهل فن صورت می گرفت، با حضور اتومبیل در عرصه شهر به تدریج چهره دیگری گرفت و با گذشت زمان مداخلات آگاهانه جای خود را به تصمیم گیری های شتاب زده ای سپرد که بافت امروزی شهر تهران حاصل آن است. مطالعه این سیر تحول از دیروز به امروز، کارنامه مدیران، طراحان و استادکارانی است که حاصل کار آنها امروز پیش روی ما و در معرض داوری قرار دارد.